

(Глобус, 01. 05. 2009)

Глобус: *Нас највише занима хоће ли опстати Босна и Херцеговина као јединствена држава, права држава. Какве су шансе за опстанак Босне у сљедећих десетак година, чему се ви надате?*

Мустафа Церић: Као и прошлих хиљаду година, Босна ће постојати сљедећих хиљаду година. Босна је више од саме себе, утолико колико представља идеју суживота и толеранције, па ако нема тога, нема Босне. Успјех Босне је еуропски успјех, а неуспјех такве Босне је еуропски неуспјех. Ми који волимо Босну вјерујемо да је она неуништива унаточ онима који је изнутра изједају или који је извана желе отети. Вама се то може чинити као фраза или наивност, али силе које су кроз повијест жељеле присвојити Босну, да буде само њихова, а не и других који у њој живе, нису успјеле. То је важило давно и за Рим, важило је за Ватикан. Ви добро знате да су добри Бошњани читовали своју херезу пред папинским изаслаником о чему постоје документи из доба Кулина бана. Слично су пролазили и Османлије. Босанци су и према Турцима показивали своју индивидуалност. Сватко тко је мислио да влада Босном, преварио се, који су мислили да су је заузели, да су је имали, преварили су се. Она има један скоро тајанствени идентитет. Није питање, дакле, да ли ће је бити, него каква ће она бити. То може бити и модел Швицарске, гдје се признају разлике које могу задовољити све потребе различитости. Апсолутно ми у Босни и Херцеговини морамо сами осмислити државу, а ако не, бит ћемо овисни. Морамо знати који су нам циљеви.

Глобус: *Да ли ће бити довољно елемената државности, након уставних промјена да бисмо Босну могли звати једном земљом.*

Церић: Хоће. Увјерен сам да ће Босном владати Босанци. Модерно поимање нације није засновано на племену или етницитету него на принципу државе. Босна такођер мора

имати своје име и презиме, и у еуропску породицу народа, она не може ући тек тако, с надимком, а сви други називи, осим њеног правог имена, Босна и Херцеговина, су надимци који не одражавају њен идентитет.

Босна и Херцеговина јест држава која још није развила свој национални понос. Три етничке групе, и друге мање етничке групе, сачињавају једну државну нацију која се зове босанска нација. Свјестан сам о чему говорим, и ово није умјетничка, произвољна категорија, него је то једна вјековна традиција.

Глобус: *Многи данас кажу да се распала Југославија, па да ће се тако догодити и с Босном. По чему се разликује босански национални осјећај од југославенског?*

Церић: Југославенство је функционирало за једнократну употребу једне идеологије. Дакако, не говоримо о томе да је све у тој држави било ружно или погрешно, јер било је и доброга, него говоримо о осјећају припадања нацији. Коначно, постоје Босанци који су можда у посљедње вријеме неке ствари погрешно поставили у односу на босански национални понос. Али, они ипак јесу Босанци.

Хрвати који из Босне дођу у Хрватску, ви их зовете Босанци. Кад Срби из Босне оду у Србију називају их Босанцима. У БиХ исказују, посве оправдано, своје српство и хрватство, и то је дио колорита, око тога не треба двојити, не треба спорити.

Бошњаци, по мом мишљењу, требају бити авангарда у промицању босанства, односно националног поноса. То неће нимало умањити етничку одређеност Бошњака.

Приликом мог посјета Загребу, желио сам скренути пажњу својим пријатељима на сљедеће: Питање изградње мултикултуралне државе и друштва Босне, заиста није само босанско питање, него и хрватско питање и српско питање. Питање односа наших сусједа према Босни је и њихов однос према самима себи. То важи и за Загреб и за Београд, али и за Еуропу, макар јој се то може чинити мање важно.

Али, видјело се да је прошло стољеће започело, мислим на Први свјетски рат, и

завршило се крвавим ратом у Босни , за који је и Еуропа одговорна. Не може нама сада Еуропа рећи, де се ви договорите. Не, то је лицемјерно. Или да нам бивше републике Југославије, које су се национално одредиле и национално заокружиле, а и национално су поносне, држе продику о мултикултури.

Босна није имала територијалних аспирација. Бошњаци нису жељели распад Југославије, нити било какав рат, али су добили највише удовица и сирочади, што је кулминирало геноцидом у Сребреници. Све републике су рекле Београду да не желе заједништво на принципу бивше Југославије: Словенија, Хрватска, Косово, па и Црна Гора.

Но, Босна која је претрпјела од српског, односно српскоцрногорског агресора, унаточ тога каже: Иако је у ваше име нетко починио геноцид у Сребреници, ми вам кажемо, наставимо живјети заједно, дијелимо простор, политичку власт и будућност. Ми као босански муслимани, спремни смо, дакако, на темељу истине и правде... на чему се мора правити помирење, али спремни смо на то.

Ми желимо да у тој својој наивности пробудимо савјести неких људи.

Глобус: *Неколико тема сте отворили др Церић, питање одговорности, између осталог, сусједа и Еуропа. Што очекујете од Хрватске, конкретно ?*

Церић: Очекујем да настави процес демократизације, те да помогне Босни и Херцеговини при уласку у еуроатлантске асоцијације, прије свега НАТО, а онда и Еуропску унију.

Али, ето, очекујем од Хрватске и да коригира свој однос према Босни у смислу да чини све што је у њеној моћи да ојача централне полуге Босне и Херцеговине, како би та држава била у стању да заштити све грађане како би била у стању заштити се од могућих будућих агресија на њен интегритет.

Чак мислим да хрватској заједници у Босни и Херцеговини, нису потребни специјални

односи, него да имају све предиспозиције да се развијају са свим другим народима као конститутивни народ.

Не видим нити један разлог да се Хрвати не осјећају исто тако у Босни и Херцеговини као и сватко од нас и да остварују сва своја људска и грађанска права кроз институције Босне и Херцеговине.

Глобус: *Али, Босна сада изгледа тако како изгледа. Сви критизирају Дејтонски споразум, понављају да је у Босни неодрживо стање, али ништа се не подузима?*

Церић: Босна и Херцеговина мора ући у темељиту реконструкцију уставно правног система. Босна је мини Еуропа. Што мислите што одржава Еуропу? Свакако и њена властита енергија, али у њеном постојању, пресудан је амерички ангажман. Значи у минијатури Босна је Еуропа, коју треба помоћ са стране да би прошла тест мултикултурности. Еуропа мора схватити своју улогу у БиХ, не као татора и протектора, него као одговорног партнера који ће улагати у Босну због своје кривње, због своје политике индиференције, у ствари због истине, правде, мира и помирења.

Глобус: *Очигледно, Босна је још јако далеко од интеграција у Еуропску унију. Што више, стављају је на сам крај кад говоре о редослиједу кад би тко могао ући.*

Церић: Америка боље разумије босанско питање него Еуропа. На Америку се може примијенити правило да хоће и може помоћи Босни и Херцеговини да положи испит изградње мултикултуралног друштва и мултинационалне државе.

Кроз наше искуство, упознали смо оне који могу да да нам помогну а неће, и оне који би жељели али не могу. Еуропа спада у ову другу категорију оне који би могли активно и ефикасно ангажирати се у Босни, али неће и то због супротстављених интереса разних држава у односу на босанско питање.

Исламски свијет би нам желио помоћи, али не може.

Америка је једина која, у односу на Босну, жели и може помоћи. Због тога очекујемо да ће нова администрација узети у обзир америчку инвестицију у Босни још за вријеме Клинтонове администрације.

За вријеме Бушове администрације тај је интерес спао врло ниско, између осталог и због међународних збивања, у првом реду у Афганистану и у Ираку.

Очекујемо да ће нова администрација, а имамо и назнаке да ће бити именован и посебни изасланик за Балкан, а то заправо значи за Босну и Херцеговину, бити много активнија.

Сад се показало да није Косово, како се тврдило, кључ рјешења мира и сигурности на Балкану, него је Босна и Херцеговина кључ рјешења, јер се ту преламају различити интереси .

Стога, ми имамо велико повјерење у Америку.

Можда смо ми још увијек у Босни наивни, али немамо другог пута него устрајати у чврстом увјерењу да има људи који се нису одрекли моралних вриједности и који нас нису оставили у томе да сами изграђујемо мултикултурално друштво.

Глобус: Али, што конкретно очекујете од Америке?

Церић: Врло јасно. Босна и Херцеговина треба у пуном смислу те ријечи постати модерна, нормална, демократска, функционална, мултикултурална, држава, остварене пуне равноправности и једнакости свих грађана, без обзира на националну или вјерску припадност. Треба постати земља као и све друге, која ће имати један устав, једног предсједника, један парламент, једног премијера. Не треба измишљати топлу воду.

Уосталом, Босна је међу најстаријим државама на Балкану и њена хиљадугодишња повијест обавезује, барем би тако требало бити, њене сусједи на поштовање њене суверености и територијалног интегритета.

Они који још увијек гаје илузије да се на рачун Босне и Херцеговине може градити нека друга држава, повијесно су у криву. Такви могу процес израстања Босне и Херцеговине у друштво и државу коју сам малоприје описао успорити и оспоравати, али не могу спријечити постојање Босне, не могу уништити Босну.

На питању Босне и Херцеговине, међутим, полаже се и морални испит, и то код нас Босанаца, и код наших сусједи, Хрватске, Србије посебно, али и у цијелој Еуропи.

Процес развоја Босне и Херцеговине је од еуропског значења.

Босна је на савјести сваког Еуропљанина. Свако јутро, сваки Еуропљанин требао би, кад се пробуди, упитати се како је могуће да се догодио геноцид у Босни и Херцеговини, пред његовим очима, пред његовим вратима, и то након што су, након холокауста, били рекли "никада више".

Еуропа се мора стидјети због оног што се догодило у Босни.

Ако се сада не ангажира тако да нам помогне положити испит којем је циљ опстанак државе као мултинационалне и мултикултурне, онда је то њен неуспјех. Босна је или властити еуропски успјех, или властити еуропски неуспјех.

Глобус: Основни приговор из Брисела, који се упућује политичким елитама у вашој земљи јест да домаћи људи нису преузели "власништво" над политичким процесима, односно да не показују одговорност за државу.

Церић: Нас босанске муслимане се обично окривљује за такву ситуацију и тражи се да

ми будемо добар примјер зато што смо бројнији од друга два народа.

Слажем се с тиме. Али, у Босни имамо проблем. Овдје не вриједи правило већине, односно један глас један човјек. Неријешено је питање тко је домаћин у Босни, односно тко је заправо одговоран. У Босни су сада сви одговорни, и нитко није одговоран, а требали би знати тко је и како одговаран. Логика конститутивних народа подразумијева да се сви брину само о себи, и да су сви у власти адекватно представљени.

Теоретски то добро звучи, али кад се крене у реализацију, долази до дисконекције, јер сви се брину о себи и свом народу.

Морамо промијенити такву логику размишљања у Босни. Онај тко је на власти не би требао такав да се брине само за себе или само за један, свој, народ. Тај на власти, треба заступати интересе свих грађана без обзира које су вјере или нације, јер је у његовим рукама инструмент државе. Он би се требао бринути за све грађане и за цијелу државу која би била снажна, јака, функционална, која би штитила права свију, која не би допустила понављање геноцида, или било каквих других прогона, тога да једни живе пресиромашно а други пребогато. Али, Босна је нешто од тога и остварила, процес се већ одвија, макар смо још далеко од онога што би требало бити.

Глобус: *Што ће бити с Републиком Српском? Не чини се да би се Милорад Додик одрекао нити најмањег ступња до сад постигнуте аутономије?*

Церић: Босна и Херцеговина је у процесу. Не треба прејудиицирати. Изашла је из рата. Сви који у њој живе имају своју очекивања, било да су појединци, било да су народи. За Босну нема инстантних рјешења. За Босну важи један дуготрајни процес у којем се треба имати јако пуно стрпљења и толеранције и спремности на компромисе, али такве у којима се неће нарушити бит принципа. Морамо се договорити око принципа.

Нема ту тајне каквих принципа, то су принципи демократије, људских права, владавине права, принципа секуларне државе доступне свима, - не мислим секуларног друштва - неће бити једнонационална, једноидеолошка, једновјерска, него ће сви имати на располагању инструменте државе за остварење својих права. То је процес кроз који Босна треба проћи, сви ми, без обзира тко смо, и каква су нам очекивања.

Изашли смо из тешког рата, па разни људи имају разна искуства и очекивања о томе каква би Босна требала бити. Прави пут за приближавање ставова је дијалог, јавна дебата, и пут међусобног повјерења. Тога је у Босни увијек било. Но, њени сусједи требали би потаћи оно што је добро у Босни, а не што је лоше.

Глобус: *Што је то што би Хрватска, према вама, требала коригирати у односу на Босну. Да ли су то, примјерице, специјални односи?*

Церић: У интересу је Хрватске да Босна и Херцеговина буде снажна, организирана држава, у интересу Хрвата у Босни јест да то буде на разини еуропских стандарда, тако барем мислим, не желим се наметати као тумач хрватских интереса, али ипак мислим да је то интерес Хрвата у Босни.

Глобус: *Ипак, што је конкретно проблем. Јесу ли то специјални односи, јесу ли то двострука држављанства? Како очекивати од Хрвата да се тога одрекну, кад хрватска путовница толико тога пружа више него босанска?*

Церић: Проблем је да су се нека врата према Хрватској отворила, која се нису требала отворити, а одређена врата према Босни затворила која су требала бити отворена.

Конкретно, мислим, да се направила атмосфера да се Хрвати из Босне и Херцеговине понекад у Босни оптужују да су лојалнији Хрватској него земљи одакле су. То је тако у зраку.

Ми у Босни на различите начине волимо Босну. Ја као Бошњак волим Босну јер немам друге ни домовине ни државе. Хрват или Србин воле је на свој начин, и погрешно је било коме оспоравати такву различиту љубав. Мајку, сестру, кћерку, супругу, волимо на различите начине.

Но, проблем је што је Хрватска у прошлости потицала нешто што се у процесу показало

као погрешна политика за Хрвате. Овдје се не ради о одрицању, већ о прихватању или усвајању онога што вам по рођењу припада. Што хоћете бољег примјера него што је Ћиро Блажевић. Има ли већег Босанца од њега?!

Глобус: *Ускоро ће и Србија добити безвизни режим путовања у ЕУ. Дакле и Срби и Хрвати у Босни, који имају двострука држављанства, моћи ће путовати, али Бошњаци и надаље не. Не само то, него се Босна ставља на крај свих калкулација о томе кад би тко у регији требао рачунати на улазак у ЕУ.*

Церић: Опет се враћамо на почетак. Дејтонски споразум био је само мировни, он не може задовољити све потребе једне државе. Из Дејтона је настала ова ситуација, и идеја да неки имају два пасоша, а други не, само зато јер су другачије вјере и нације. То је права дискриминација. Међутим, морално је непримјерено и политички поразно да Србија уђе у Еуропску унију прије Босне и Херцеговине.

Глобус: *Што би за Босну значило да се у Србији, као што сада траже разне невладине организације што организирају протесте пред Скупштином, прогласи дан сјећања на Сребреницу.*

Церић: То је нешто што би првенствено значило Србији, то је нешто што би Србија требала направити због саме себе.

(Разговарала: Инес Сабалић)